

PETRI KULJUNTAUSTA

FT, säveltäjä, äänitaiteilija ja kirjoittaja

STRATOCASTERIN LOPPU

Christian Marclayn videoinstallaatio *Guitar Drag*

TURNTABLISTINA TUNNETUN Christian Marclayn (s. 1955) taiteellinen toimintasäde on laaja. Kuvataiteilija-Marclayn visuaalisia teoksia ja videotaidetta esitetään gallerioissa ja museoissa, äänitaiteilija-Marclay kiertää esiintymislavoilla levysoittimet instrumenttinaan ja säveltäjä-Marclayn graffiti- ja videopartituureja tulkitsevat kokeellisen musiikin nimekkäät taitajat. Taiteessaan Marclay luo uutta vanhasta ja kierrättää aineksia, joita hän noukkii levyiltä, elokuvista tai kaupunkiympäristöistä. Määrätietoinen työ on tuottanut tulosta ja Marclay nauttii laajaa arvostusta. Whitney museo järjesti vuonna 2010 mittavan Marclay Festivalin ja kesällä 2011 Venetsian Biennale palkitsi *The Clock* -teoksen Golden Lion -palkinnolla. Helmikuussa 2012 Tate Modern Lontoossa, Centre Pompidou Pariisissa ja Israel Museum Jerusalemissa ostivat yhdessä 24-tuntia kestävä videon esitysoikeudet. Huhtikuussa 2012 Time Magazine nimesi Christian Marclayn maailman 100 vaikutusvaltaisimman henkilön listalle.

Christian Marclayn taiteeseen on aina kuulunut kokeellinen ääni-ilmaisu. Hän perusti kitaristi Kurt Henryn kanssa The Bachelors -duon vuonna 1979 ja oli todennäköisesti ensimmäinen turntablisti, joka esiintyi vuorovaikutuksessa muusikon kanssa. Tuottaessaan äänikollaaseja Marclay teki levysoittimesta ääni-instrumentin, jolle hän kehitti kokeellisia soittotekniikoita. Marclay hankaa (scratching) vinyylilevyjä ja muuttaa levyjen kierrosnopeutta käsin. Hän preparoi äänilevyjä liimaa-

malla tarroja levyn pintaan tai leikkaa levyt lohkoiksi ja liimaa eri palaset yhteen. Keskiöreiän hän poraa sivuun, jolloin epäkeskiössä pyörivä levy tuottaa huojuvan äänen. Marclayn käyttämä hankaus-tekniikka levisi laajempaan tietoisuuteen vasta Grandmaster Flashin albumeiden *The Adventures Of Grandmaster Flash On The Wheels Of Steel* (1981) ja *The Message* (1982) sekä Herbie Hancockin kappaleen *Rockit* (1983) myötä.

Albumeillaan Marclay rajaa levykollaasiensa äänimateriaalin tiukemmin kuin konserteissa. *More Encoresin* (1989) plunderphonics-teokset pohjautuvat levyiltä otettuihin sampleihin ja kukin samplauksen kohteena oleva artisti saa albumilla oman nimikkoraitansa. Raidalla *Jimi Hendrix* (1987) soi kyseisen Stratocaster-taitajan musiikki, mutta pilkottuna ja uudelleen järjestettynä. Kiinnostuksesta sähkökitaraan kertoo myös Marclayn rakentama erikoinen ääni-instrumentti: Phonoguitar on sähkökitaran ja levysoittimen risteytys. Soittaessaan Phonoguitaria hän käyttäytyy kuin levoton rock-kitaristi, hankaa äänilevyä, tuottaa kiertoääntä ja tönii soitinta vahvistinta vasten. Esitys tuo mieleen Jimi Hendrixin loppuhuipennuksen Montreyn festivaalilla, jolloin kitaristi rituaalinomaisesti hajotti ja lopuksi poltti Stratocasterinsa. Marclayn myöhemmässä tuotannossa Stratocaster on keskeisesti esillä videoteoksissa *Guitar Drag* (2000) ja *Solo* (2008).

Guitar Drag

Christian Marclayn *Guitar Drag* (2000) on videoinstal-

laatio, joka kuvattiin San Antoniossa Texasissa, missä taiteilija työskenteli kahden kuukauden ajan Art Pace -residenssissä. Työryhmä kuvasi teoksen Marclayn viimeisen residenssiviikon aikana 18.11.1999. *Guitar Dragin* toteutuksessa Marclayn välineitä olivat Fender Stratocaster, Trace Elliot -kitaravahvistin, kitarajohto, köysi, roudarinteippi, avolavapakettiauto (pick-up) ja tallentamisessa käytetyt AV-laitteet. Video leikattiin ja editoitiin Harvestworks-studiolla New Yorkissa. Videoteos on Marclayn tuotannossa sikäli harvinainen poikkeus, että taiteilija itse näkyy kameran edessä. Videoinstallaation ensiesitys oli huhti-kesäkuussa 2000, Hayward Galleryn Sonic Boom -äänitaidenäyttelyssä Lontoossa. Englannin laajimman äänitaidenäyttelyn kuratoi muusikko ja kirjailija David Toop.

Guitar Drag ei ole tarkoitettu kotikatseluun eikä sitä siksi ole julkaistu dvd:nä. Ääniraita on sen sijaan julkaistu muutamalla äänitteellä. Täysimittainen 14 minuuttinen teos on ruotsalaisella vinyyljulkaisulla *Guitar Drag* (Neon Records, 2006). Lyhennetty neliminuuttinen versio on julkaistu kokoelmilla *Sonic Boom: The Art Of Sound* (Hayward Gallery, 2000) ja *Whitney Biennial 2002* (Whitney Museum Of American Art, 2002).

Guitar Dragin toiminta on suoraviivaista. Video näyttää suurimman osan aikaa Fender Stratocasteria, jota avolavapakettiauto (pick-up) vetää perässään köyteen kiinnitettyä. Holtittomasti heittelevä Stratocaster huutaa, rämisee ja kolisee osuessaan asfalttiin ja soraan. Videon ääniraita on autenttinen, sillä kitara on koko ajomatkan kytkettynä auton lavalla olevaan vahvistimeen.

Ensi kosketukseni teokseen tapahtui Sonic Boom -äänitaidenäyttelyssä Lontoon Hayward Galleryssa toukokuussa 2000. Videoinstallaatio oli sijoitettu pimeään huoneeseen. Teos näkyi isona projisointina suurella kankaalla ja äänentaso oli kohtuullisen kova. Tilassa ei ollut muita teoksia. Galleriassa ei ollut esitysaikoja, sillä teosta ei katsota alusta loppuun kuten elokuvaesityksiä. 14-minuuttinen teos pyöri luuppina ja kävijät saivat tulla huoneeseen milloin tahansa. Itse satuin sisään silloin kun kitara heittelehti asfalttia vasten. Seurasin videon loppuun, kunnes lopputekstien jälkeen luuppi lähti liikkeelle alusta. Videon alussa nähdään kuinka Marclay valmistelee ajoa. Hän

kiinnittää köyden ja äänijohdon huolella Stratocasteriin, avaa vahvistimesta äänen, asettaa kitaran maahan auton perään, nousee autoon ja lähtee liikkeelle. Videolla kuvataan valmistelua kaksi minuuttia 47 sekuntia ja ajoa 11 minuuttia. Videon lopputeksteihin (kesto 30 sekuntia) tultaessa kuva häivytetään pois mutta autenttinen ääniraita jatkuu tekstien alla videon loppuun saakka. Katsoin teosta aikani ja lähdin huoneesta pois. Näin videoinstallaatio on tarkoitettukin koettavaksi: kukin kävijä päättää itse, kuinka pitkän aikaa hän haluaa katsoa ja kuunnella teosta. Sonic Boomin teoksista *Guitar Drag* syöpyi erityisesti mieleeni ja palattuani Suomeen kirjoitin näyttelystä Kuva-lehteen (6/2000) artikkelit *Soiavan taiteen jäljillä* ja *Sonic Boom*.

Sonic Boomin myötä *Guitar Dragin* maine alkoi leviätä ja muutamassa vuodessa se tunnettiin laajalti media- taiteen kentällä. Video tuli tunnetuksi siitä huolimatta, että sitä esitetään ainoastaan intiiminä videoinstallaationa nykytaiteen gallerioissa ja museoissa. Suomeen teosta tiedusteltiin Avanto-festivaalin elokuvanäytökseen

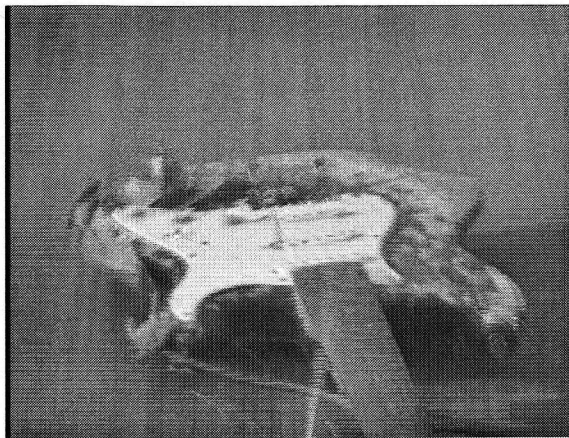
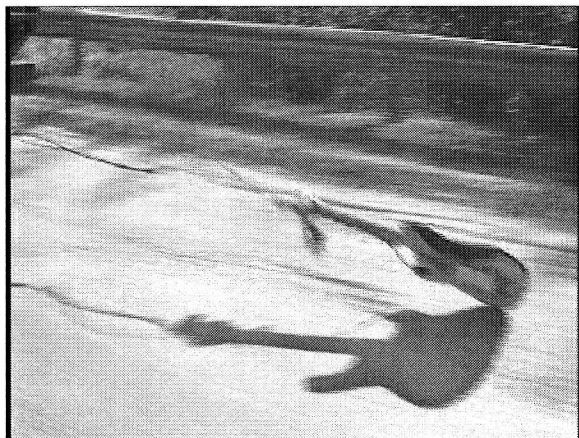
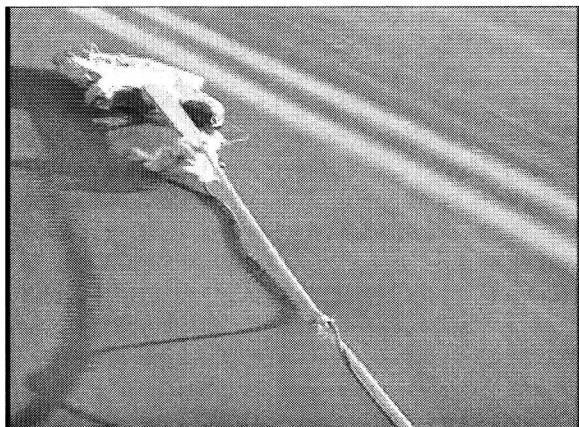
Voidaanko Jimi Hendrixin jälkeen sähkökitaralla tehdä enää muuta kuin rikkoa se?"

vuonna 2000. Esityslupaa ei kuitenkaan saatu, sillä Marclay on kieltänyt *Guitar Dragin* esittämisen elokuva- teattereissa. Teoksen oikea konteksti on pimeä galleria- huone, jossa video projisoi- daan isona, ääni soitetaan lujaa ja kävijällä on vapaus

poistua tilasta, jos hän kokee teoksen ahdistavana. Videon keston taiteilijalla on perustelunsa. Ajomatka voisi olla tiiviimpi, mutta lyhyenä teos saattaisi jäädä vain vitsiksi. 14 minuuttisena video on riittävän pitkä, jotta katsoja pääsee siihen sisään.

Guitar Dragin keskeiset elementit ovat a) sähkökitara, b) tapahtumaympäristö ja c) toiminta. Videon tärkein objekti ja kuvauskohde on Fender Stratocaster, tapahtumaympäristönä Texas ja toimintana kitaran vetäminen auton perässä.

Soittimen valintaan vaikutti Marclayn tausta. Hän esiintyi uransa alkuvaiheessa kitaristin kanssa duona, soitti rakentamaansa Phonoguitaria Jimi Hendrixin elkein ja samplasi levyllään Hendrixiä. Soittimen valin-

nan taustalla on myös taiteilijan kiinnostus Hendrixin destruktiiviseen lavaesiintymiseen. Hendrix nosti 1960-luvun lopulla silloin "vanhanaikaisen" Stratocasterin ajankohtaiseksi instrumentiksi ja vei sen soundin uusiin ulottuvuuksiin. The Whon tavoin Hendrix myös hajotti soittimensa palasiksi yleisön edessä. Kyseessä oli suunniteltu tehokeino jolla taiteilijat halusivat tuottaa ainutlaatuisen huipennuksen show'lle. Fender Stratocaster on ikoninen soitin ja Stratocasterin tuhoaminen herättää useimmissa vastaanottajissa voimakkaan tunnereaktion. Marclay koettelee tarkoituksellisesti vastaanottajan rajoja ja vastaanottokykyä. Jos auton perässä vedettäisiin Stratocasterin sijaan puupölkkyä, teon

vaikutus ei olisi sama.

Teoksen syntyyn vaikutti tapahtumaympäristö, Texas. Marclay oli Texasissa kahden kuukauden residenssi-vierailulla loppuvuodesta 1999 ja tämä aika mahdollisti uuden teoksen toteuttamisen. Texas, cowboyt, rodeokulttuuri, lännenelokuvat ja road-moviet antoivat Marclaylle virikkeitä. *Guitar Dragissa* hevonen on korvattu autolla ja automatka on kuin motorisoitu rodeoesitys tai videotaitelijan road-movie. Texasissa tapahtui myös murha, joka vaikutti *Guitar Dragin* syntyyn. Kolme valkoista miestä murhasi tummaihoisen James Byrdin vuonna 1998, vain muutamaa kuukautta ennen Marclayn residenssiä. Miehet kidnappasivat Byrdin, sitoivat hänet köy-

dellä avolavapakettiauton perään ja vetivät hänet auton perässä kuoliaaksi.

Guitar Dragin toiminta on destruktiivista. Auto vetää perässään Stratocasteria, joka ruhjoutuu asfalttia ja maantietä vasten. Kitaran osat hajoavat ja kielet katkeilevat. Kitaran väkivaltainen kohtelu on suora viittaus sekä James Byrdin lynkkaukseen että Hendrixin ja The Whon destruktiiviseen show'hun. Näiden ohella virikkeitä antoi myös kaksi valokuvaa. Valokuva performanssi- ja videotaiteilija Nam June Paikin teoksesta *Violin with String* (*Violin to be dragged on the street*) on vuodelta 1963. Kuvassa Paik vetää perässään köyden päähän kiinnitettyä viulua. Marclaylle kuva on tärkeä ja se oli pitkään hänen studiosa seinällä. Toisen valokuvan Marclay näki Time-lehdessä. Kyseessä oli valokuvakatselmus, jossa esiteltiin vuoden 1998 parhaat valokuvat. Mukana oli kuva avolavapakettiautosta, jolla Byrd lynkattiin.

Kitaran hajottaminen linkittyy Nam June Paikin valokuvan ohella myös suoraan Fluxus-liikkeen soitinaktioihin. Fluxuksen piirissä 1960-luvun alussa murrettiin radikaalisti taiteen perinteisiä käytäntöjä ja monet Fluxus-taiteilijat käyttivät esityksissä musiikki-instrumentteja. Soitinta käytettiin yleensä väärin, kuten George Brecht teoksessaan *Solo for Violin* (1964). Esittäjä ei soita säveliä, sen sijaan hän kiillottaa viulua, kunnes päättää lopettaa ja esitys on päättynyt. Soitin saatettiin myös rikkoa, tästä esimerkkinä Philip Cornerin *Piano Activities* ja George Maciunasin *Piano Piece #13*. Marclayn toiminta *Guitar Dragissa* jatkaa Fluxus-taiteen jäljillä. Teoksessa ei soiteta kitaraa, vaan instrumentti altistetaan brutaaln pahoinpitelyn kohteeksi. Marclayn 1980-luvun galleria-performanssissa *Record Players* (1983) äänilevyt kokivat saman kohtalon. Äänilevyjä ei soiteta levysoittimella, vaan niitä heilutetaan ja raavitaan äänekkäästi ja lopuksi väännetään rikki. Paukahtaessaan rikki äänilevy saattaa ilmoille viimeisen äänensä. *Guitar Dragissa* saman kohtalon koki Stratocaster, jolla tuskin soitettiin ääntäkään ajomatkan jälkeen.

Guitar Dragin ainekset olivat Marclayn käsissä ennen Texasin residenssiä ja hän olisi voinut toteuttaa teoksen jo vuosia aiemmin. Mutta teosta ei syntynyt ennen lopullista sysäystä, jonka antoivat hänelle Texasin residenssiaika ja James Byrdin murha. Väkivaltateko käyn-

nisti prosessin, jonka seurauksena Marclay kokosi eri osatekijät yhteen ja toteutti teoksen.

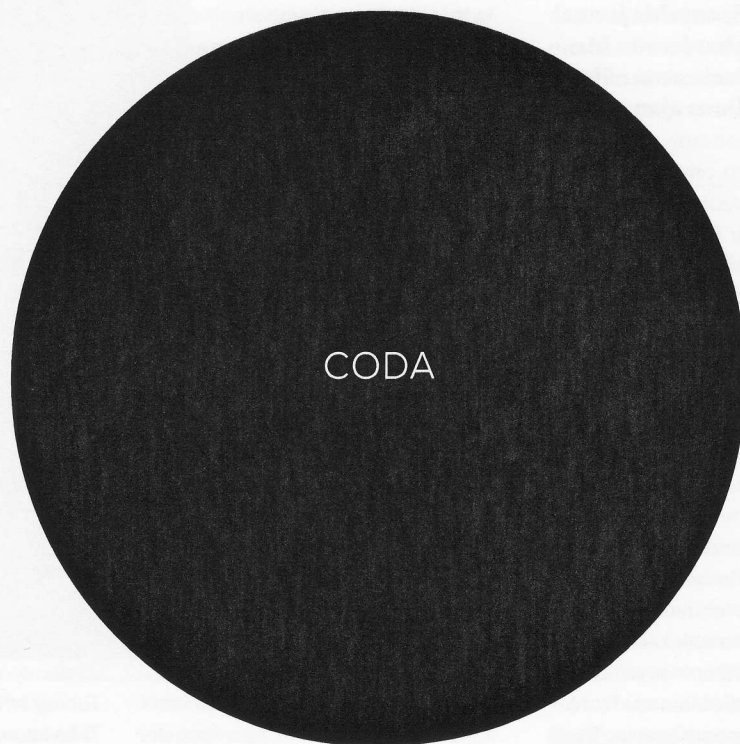
Nähtyäni *Guitar Dragin* ensi kerran Sonic Boom -äänitaidenäyttelyssä kirjoitin Kuva-lehdessä, kuinka teos kertoo sähkökitaran lopusta: voidaanko Jimi Hendrixin jälkeen sähkökitaralla tehdä enää muuta kuin rikkoa se? Pohdin, kuinka teos voidaan tulkita Marclayn kannanottona kysymykseen sähkökitaran merkityksestä 2000-luvulla. Vasta myöhemmin julkaistuista teksteistä löysin Marclayn viittauksen Byrdin lynkkaukseen. Tiedon myötä suhteeni *Guitar Dragiin* muuttui ja teoksesta tuli kompleksisempi. Stratocasterin loppu muuttui myös ahdistavaksi, sillä kitaran väkivaltainen kuolema ei enää linkittynyt ainoastaan Hendrixin, rock-show'hun ja performanssitaitteeseen, vaan elävään elämään – tai paremminkin elämän päättymiseen. *Guitar Drag* on monisyinen, yhteiskunnallinen ja kantaaottava kitarateos. Teoksen rajuus on vaikuttavaa, mutta sen pinnan alta paljastuu myös nyansseja jotka eivät jätä katsojaa kylmäksi. ●

Lähteet

- Kuljuntausta, Petri. "Soivan taiteen jäljillä" ja "Sonic Boom", *Kuva*, 2000(5-6): 24-28.
- Marclay, Christian 2000. Taiteilija- ja teosesittely näyttelykatalogissa *Sonic Boom. The Art of Sound*. Hayward Gallery Publishing. Lontoo,
- Marclay, Christian 2010. *Festival Issues 1-3*. Whitney Museum of American Art. Kolmiosainen festivaalikatalogi. New York.
- Rinaldo, Lee ja Marclay, Christian 2001. *Graffiti Composition*, keskustelu taidelehdessä *Paletten* No 245-246, 2001: 4-5, s. 46-57. Göteborg.
- Time Magazine: *The 100 Most Influential People in the World*, <http://www.time.com/time/specials/packages/completelist/0,29569,2111975,00.html>. Tarkistettu 30.6.2012.

Linkkejä

- Christian Marclay. Taiteilijaesittely Paula Cooper Galleryn sivulla: <http://paulacoopergallery.com/artists/CM>
- Guitar Drag. Videoinstallaation ääniraita UbuWebissa: <http://www.ubuweb.com/sound/marclay.html>

CODA